

आंबा

१) आंबा लागवडीसाठी कोणत्या प्रकारची जमिन निवडावी?

- आंबा लागवडीसाठी मध्यम ते भारी प्रतीची, १.५ ते २ मी. खोलीची, पाण्याचा चांगला निचरा होणारी जमिन निवडावी

२) आंबा लागवडीसाठी कोणत्या सुधारित व संकरीत जाती निवडाव्यात ?

- आंबा लागवडीसाठी केशर, रत्ना, हापूस, सिंधू पायरी, लंगडा, वनराज, तोतापुरी, साई सुगंध, सुवर्णा या जातीची लागवड करावी.

३) लोणच्यासाठी आंब्याच्या कोणत्या जातींची निवड करावी ?

- लोणच्यासाठी आंब्याच्या फुले अभिरुची, राजापुरी, वनराज या जातींची निवड करावी.

४) निर्यातक्षम उत्पादनासाठी कोणत्या जातींची लागवड करावी?

- निर्यातक्षम उत्पादनासाठी आंब्याच्या हापूस, केसर, बैंगनपल्ली, दशहरी, चौसा इ. जातींची लागवड करावी.

५) आंबा लागवडीसाठी लागवड अंतर किती ठेवावे ?

- आंबा लागवडीसाठी भारी जमिनीत लागवड अंतर १०x१० मीटर मध्यम जमिनीत ९x९ मीटर ठेवावे. घन लागवडी करावयाची असल्यास ५x५ मीटर अंतरावर करावी.

६) आंब्याच्या एक एकर लागवडीसाठी किती रोपांची आवश्यकता असते?

-आंबा लागवडीसाठी १०x१० मीटर अंतरावर शिफारस केलेली आहे. १०x१० मीटर अंतरावर आंबा लागवड केल्यास एकरी ४० झाडे बसतात. घन लागवडी करावयाची असल्यास ५x५ मीटर अंतरावर करावी. घन लागवड लागवड केल्यास एकरी १६० झाडे बसतात.

७) आंबा लागवडीसाठी खड्डे कश्या पद्धतीने भरावेत?

- १x१x१ मीटर आकाराचे खड्डे घेवून ४० ते ५० किलो शेणखत + पोयटा माती + २ किलो सिंगल सुपर फॉस्फेट या मिश्रणाने खड्डे भरावे. पावसाळ्याच्या सुरुवातीला चांगल्या कलमा रोपांची निवड करून शिफारशीत लागवडीच्या अंतरानुसार लागवड करावी.

८) आंबा फळबागेमध्ये कोणते आंतरपिके घ्यावीत ?

- आंबा फळबागेत ५ वर्षांपर्यंत भाजीपाला द्विदल वर्गीय, शेंगवर्गीय व ताग धेंचा सारखी आंतर पिके घ्यावीत.

९) आंबा फळबागेत खत व्यवस्थापन कशा पद्धतीने करावीत ?

- पावसाळ्यात पूर्ण वाढ झालेल्या झाडास दरवर्षी ५० किलो शेणखत + १५०० ग्रॅम नत्र + ५०० ग्रॅम स्फुरद व ५०० ग्रॅम पालाश द्यावे. यापैकी नत्राचा हफता जुलै व सप्टेंबर मध्ये दोन समान हफत्यात विभागून द्यावा. तरच स्फुरद व पालाश जुलै मध्ये एकाच हफत्यात द्यावे.

१०) आंब्याचे उत्पादन वाढीसाठी कोणत्या उपाययोजना कराव्यात ?

- आंबा फळबागेमध्ये ऑक्टोबर महिन्यात काळ्या पॉलिथीनचे (१०० मायक्रोन) आच्छादन करून काढण्यापूर्वी १ महिना अगोदर ४ टक्के कॅल्शियम नायट्रेटची फवारणी करावी. तसेच फळधारणा व उत्पादन वाढीसाठी १ टक्का पोटॅशियम डायहायड्रोजन फॉस्फेटची मोहर फुटण्याच्या वेळी आणि त्यानंतर १ महिन्यांनी १ टक्का पोटॅशियम नायट्रेटची फवारणी करावी.

११) आंबा फळबागेतील वाळवीचे नियंत्रण कसे करावे?

- ही कीड झाडाची मुळे, फांद्या आणि खोडावरील सालीवर आपली उपजीविका करते. मुळावर मोठ्या प्रमाणात प्रादुर्भाव झाल्यास पुर्ण झाड वाळून जाते झाडाकडे दुर्लक्ष झाल्यास खोडावर मातीचा पापुद्रा तयार. होऊन त्याखाली वाळवी राहून झाडाची साल खाते. कालांतराने वाळवीच्या प्रादुर्भावाने पुर्ण खोड पोखरले जाऊन त्याची ढोली तयार होते. वाळवीचा प्रादुर्भाव लहान रोपांपासून मोठ्या झाडांपर्यंत होतो. लहान कलामांना वाळवी लागू नये म्हणून कलम लावताना कुजलेलेल शेणखत वापरावे. त्यातील न कुजलेला काडीकचरा काढून टाकावा व कलम लावते वेळेस खड्ड्यांमध्ये १०० ग्रॅम २ टक्के मिथिल पॅराथिआन किंवा ५ टक्के कार्बारील भुकटी मातीत मिसळावी. आंब्याच्या झाडावरील वाळवीचा बंदोबस्त करण्यासाठी झाडाचे बुंधे झाडून घ्यावेत व ५० टक्के प्रवाही मिथिल पॅराथिआॅन २ मि. लि. किंवा २० टक्के प्रवाही क्लोरोपायारीफॉस ५ मि. लि. किंवा ५० टक्के पाण्यात मिसळणारी कार्बारील पावडर ४ ग्रॅम

प्रती लिटर पाण्यात मिसळून द्रावण बुंध्यावर फवारावे. तसेच, बुंध्यालगत जमिनीमध्ये ओतावे. वाळवीपासून होणारा उपद्रव समूळ नष्ट कार्यासाठी शेतातील वारूळ शोधून काढून त्यातील वाळवीच्या राणीचा व वारूळाचा नाश करावा. वारूळ भुईसपाट केल्यावर वरीलप्रमाणे किटकनाशाकांचे द्रावण मातीत मिसळून वारूळाचे जागेवर मुरु द्यावे. हे कीटकनाशक जमिनीत मुरल्याने वारूळात दडून राहिलेली वाळवी मारून जाते.

१२) आंबा फळबागेतील एकात्मिक कीड व रोग व्यवस्थापन कसे करावे?

- आंबा बागांमध्ये तुडतुडे, मिजमाशी, फुलकिडी तसेच करपा रोगाचा प्रादुर्भाव दिसून येत आहे. अशा बागांमध्ये प्रादुर्भाव ओळखून त्वरीत उपाययोजना सुरु करणे गरजेचे आहे.

आंबा बागेतील किडी

- तुडतुडे

- पिल्ले व प्रौढ आंब्याच्या मोहोरावरील, कोवळ्या पालवीमधून तसेच कोवळ्या फळांमधून रस शोषून घेतात. परिणामी मोहोर व लहान फळांची गळ होते.
- पिल्ले तसेच तुडतुडे शरीरावाटे मधासारखा चिकट पदार्थ बाहेर टाकतात. त्यावर काळ्या रंगाच्या (कॅपनोडीयम) बुरशीची वाढ होते व झाड काळे पडते यालाच खार पडणे असे म्हणतात.

फुलकिडे

- ही कीड एक मिमी. आकाराची असून पिल्लांचा रंग पिवळसर असतो. मादी कोवळ्या पानांच्या शिरांमध्ये अंडी घालते. पिल्ले व पूर्ण अवस्थेतील फुलकिडे पानाची साल खरवडून रस शोषतात.
- पानांच्या कडा तसेच शेंडे करपतात. पाने वेडीवाकडी होतात. प्रादुर्भाव जास्त झाल्यास पानगळ होते, शेंडेच शिल्लक राहतात. कोवळ्या फळांची साल खरवडल्यामुळे फळांची साल काळपट तांबूस किंवा विटकरी रंगाची होते.

मिजमाशी

- प्रादुर्भाव कोवळ्या पालवीवर, मोहोरावर तसेच लहान फळांवर आढळतो. मादी सालीच्या आत अंडी घालते. अळ्या बाहेर पडल्यानंतर पेशींवर उपजीविका करतात. परिणामी त्या ठिकाणी बारीक, फुगीर गाठ तयार होते.

• पूर्ण वाढलेली अळी गाठीला छिद्र पाडून जमिनीमध्ये कोषावस्थेत जाते. शेंडे जळतात. त्यामुळे मोहोर देखील गळतो किंवा वाळतो. मोहोराची दांडी वेडीवाकडी होते. प्रादुर्भाव लहान फळांवर झाल्यावर वाटाण्याच्या आकाराच्या फळांची गळ होते.

एकात्मिक उपाययोजना

- खतांचा संतुलित वापर करावा.
- नत्र खताच्या मात्रा जास्त झाल्यास झाडास वारंवार पालवी येऊन फांद्या जास्त येतात. असे वातावरण किडींच्या वाढीस पोषक असते.
- बागेतील परिस्थितीचा विचार करून पीक संरक्षण करणे गरजेचे आहे.
- सध्याच्या परिस्थितीत एकात्मिक आंबा मोहोर तंत्रज्ञान सांघिकपणे वापरण्याचा प्रयत्न करावा.
- कीटकनाशकांच्या वेळापत्रकानुसार फवारण्या कराव्यात. त्यामुळे तुडतुड्यामध्ये कीटकनाशकाप्रति प्रतिकार करण्याची क्षमता वाढणार नाही.
- फवारणी झाडावर सर्व ठिकाणी पोचेल अशा पध्दतीने करावी. त्यासाठी बांबूच्या काठीचा उपयोग करावा. पिचकारी पध्दतीने फवारा देऊ नये. त्यामुळे कीटकनाशकाचे द्रावण झाडाला चिकटून राहात नाही. फवारणी वेळच्या वेळी व शिफारसीत मात्रेत करावी.
- मृत फांद्या विरळणीनंतर कीटकनाशकाची पहिली फवारणी डेल्टामेथ्रीन (२.८ टक्के प्रवाही) ९ मिलि प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात मोहोर येण्यापूर्वी करावी. ही फवारणी हापूस तसेच रायवळ जातीच्या सर्व झाडांवर तसेच खोडांवर करावी. ज्यामुळे खोडांवर सुप्तावस्थेत असलेल्या तुडतुड्यांचे नियंत्रण होईल.
- अलीकडील काळामध्ये सतत बदलत्या वातावरणामुळे बागांमध्ये अवेळी पालवी येण्याचे प्रमाण वाढले आहे. त्याचबरोबर ढगाळ वातावरण व पाऊस येण्याची शक्यता असते. ही बाब लक्षात घेऊन पहिल्या फवारणीमध्ये कार्बेन्डाझीम अधिक मॅकोझोब १० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाणी वरील सुचविलेल्या कीटकनाशकात मिसळून फवारल्यास करपा रोगाचे नियंत्रण करता येईल.
- कीटकनाशकाची दुसरी फवारणी बोंगे फुटण्याच्या अवस्थेत करावी. बोंगे पोखरणारी अळी, मिजमाशी आदि किडींची आर्थिक नुकसान पातळी लक्षात घ्यावी. नियंत्रणासाठी लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन (५ टक्के) ८ मिलि प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

- तिसरी फवारणी इमिडाक्लोप्रीड (१७.८ टक्के प्रवाही) ३ मिलि प्रति १० लिटर पाणी याप्रमाणात दुसऱ्या फवारणीनंतर पंधरा दिवसांनी मोहोर पोखरणारी अळी, तुडतुडे, मिजमाशी व फुलकिडीच्या नियंत्रणासाठी करावी.
- चौथी फवारणी थायामेथोक्झाम (२५ टक्के डब्लूडीजी) २ ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून तिसऱ्या फवारणीनंतर १५ दिवसांनी आंबा कलमांवर फुलकिडीचा प्रादुर्भाव असल्यासच करावी. त्यासोबत भुरी रोगाच्या नियंत्रणासाठी हेक्झाकोनेझॉल (५ टक्के) ५ मिलि अथवा पाण्यात मिसळणारे गंधक (८० टक्के) २० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यात यापैकी बुरशीनाशकाचा वापर करावा.
- पाचवी फवारणी (चौथ्या फवारणीनंतर १५ दिवसांच्या अंतराने) डायमेटोएट (३० टक्के प्रवाही) १० मिलि किंवा लॅम्बडा सायहॅलोथ्रीन (५ टक्के) ८ मिलि प्रति १० लिटर पाणी याप्रमाणात करावी.
- मोहोराच्या अवस्थेत ढगाळ वातावरण असल्यास अथवा पाऊस पडल्यास मोहोरावर तसेच छोट्या फळांवर करपा रोग येण्याची शक्यता आहे. नियंत्रणासाठी कार्बेन्डाझीम (१२ टक्के) अधिक मॅकोझेब (६३ टक्के) संयुक्त बुरशीनाशक १० ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारावे.
- सहावी फवारणी गरज असल्यास १५ दिवसांच्या अंतराने करावी. यात पाचव्या फवारणीतील कीटकनाशकांव्यतिरिक्त कीटकनाशके वापरावीत.
- फुलकिडीच्या नियंत्रणासाठी डायमेटोएट १५ मिलि प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात फवारणी करावी.
- फळांवरील फुलकिडींसाठी स्पिनोसॅड (४५ टक्के प्रवाही) २.५ मिलि किंवा थायामेथोक्झाम (२५ टक्के) २ ग्रॅम प्रति १० लिटर पाणी या प्रमाणात फवारणी करावी.
- ज्या ठिकाणी मिजमाशीचा प्रादुर्भाव जास्त प्रमाणावर आहे अशा ठिकाणाच्या झाडाखालची जमीन शक्य असल्यास नांगरावी किंवा उखळणी करावी. झाडाखाली काळे प्लॅस्टिक टाकावे त्यामुळे मिजमाशीच्या अळ्या कोषावस्थेत जाण्यास अडथळा येऊन प्रसार कमी होऊन उपद्रव कमी होईल.

रोग

भूरी :- मोहर व कच्च्या फळांची गळ होते. नियंत्रणासाठी रोगग्रस्त पाने, मोहर नष्ट करावेत. ०.२% गंधकाची पहिली फवारणी करावी. १५ दिवसांनी ०.१ % डिनोक्पची दुसरी फवारणी करावी.

डायबॅक :- रोगग्रस्त फांद्या शेंड्यापासून वाळायला लागतात. नियंत्रणासाठी निरोगी कलमांची निवड करावी. रोगग्रस्त फांद्यांची ३ इंच खालपासून छाटणी करावी. त्यानंतर ०.३ % ऑक्झीक्लोराइडची फवारणी करावी.

१३) आंबा फळबागेत उत्पादन वाढविण्यासाठी कोणत्या उपाय योजना कराव्यात ?

- वर्षभर फळे घेत राहिल्याने बागेतून मिळणाऱ्या फळांची संख्या व प्रत यावर परिणाम होतो, त्यामुळे फळझाडांना योग्य वेळी विश्रांती, पालेदार वाढ आणि फांद्यांची पक्वता यांचे नियोजन केले पाहिजे. या बहार प्रक्रियेतून अधिक व दर्जेदार उत्पादन मिळविता येते.

फळबागेपासून फळांचे उत्पादन वाढविण्यासाठी वापरल्या जाणाऱ्या विविध पद्धतीपैकी महत्त्वाची पद्धती म्हणजे बहार प्रक्रिया. अधिक फळासाठी सुरवातीच्या काळात झाडाची भरपूर पालेदार वाढ व्हावी लागते, दुसऱ्या टप्प्यामध्ये फांद्या पक्व करून घ्याव्या लागतात म्हणजे त्या फांद्यांवरील डोळे चांगले फुटून बहार येतो.

- झाडाच्या पालेदार वाढीसाठी नत्राची, तर फांद्या व फळांच्या योग्य पक्वतेसाठी स्फुरद आणि पालाश या अन्नद्रव्यांची आवश्यकता आहे. शिफारशीत खतांचा वापर केल्यास फूल व फळधारणा होण्यास फायदा मिळतो.
- झाडांवर बहार येण्यासाठी उतीतील जीव-रसायन पातळी योग्य असली पाहिजे.
- झाडांच्या फळधारणेवर कार्बन नायट्रोजन गुणोत्तराचा मोठा प्रभाव पडतो. फळांचे डोळे फुटण्याच्या सुमारास हे गुणोत्तर जास्त असते. झाडातील कार्बनचे प्रमाण कमी असते तेव्हा झाडाची पालेदार वाढ जास्त प्रमाणात होते. मात्र फळधारणा होत नाही.
- कर्ब नत्र गुणोत्तर योग्य ठेवण्यासाठी झाडावर विशिष्ट उपचार करावे लागतात. यामध्ये पाण्याचा ताण देणे (उदा. संत्री), मुळ्या उघड्या टाकणे (उदा. पेरू), साल काढणे/गर्डलिंग (उदा. द्राक्ष) किंवा फांद्या वाकविणे (उदा. पेरू) यासारख्या पद्धतींचा वापर होतो. यामुळे झाडामधील कार्बोहायड्रेटचा साठा वाढून इच्छित कार्बन नायट्रोजन गुणोत्तर मिळते.

१४) आंब्यातील फूलगळ व फळगळ कश्यामुळे होते ?

- वातावरणात दिवसेंदिवस बदल पाहायला मिळत आहे, कधी कमी-जास्त तापमान तर कधी अवकळी पाऊस यामुळे आंबा वनस्पतीची फळगळती,फळावरील रोग किंबहुना आंबा उत्पादनात घट होत असते. त्यामुळे शेतकरी बंधुनी वेळीच खबरदारी घेणे गरजेचे आहे. फळगळती व फळावरील येणाऱ्या समस्यांची कारणे.

1. मोहर येऊन गेल्यानंतर साधारणतः मार्च-एप्रिल मध्ये आंबे यायला सुरुवात होते. सामान्यपणे याच महिन्यामध्ये वातावरणात बऱ्याच प्रमाणात पिकासाठी अनावश्यक असे बदल होतात. यात प्रामुख्याने हवा ही कोरडी व उष्ण वाहू लागते, जी सुष्क होऊन जाते व वातावरणमध्ये नमी राहत नाही, त्यामुळे पिकामधे जीवनसत्व, नायट्रोजनची कमतरता भासून फळ लागून ही त्याची पूर्णता वाढ होत नाही परिणामी त्याची गळती होते.

2. फळ लागणीच्या वेळेस झाडाला पाण्याचा पुरवठा कमी असल्यास फळ संकुचित पावतात व ही पिकण्यापूर्वीच जमिनीवर गळून पडतात.

3. बहुतांश वेळेस अपुऱ्या परागकण प्रक्रियेमुळे तसेच अतिघन बागेतील झाडामध्ये पोषण तत्वासाठी आपापसात होणाऱ्या प्रतीस्पर्धेमुळे देखील फळांची वाढ स्थगित होऊन गळती होते.

4. वनस्पतीची वाढ नियामक PGR पीजीआरची कमतरता आढळल्यास, फळांवर किडी आणि रोगाचा प्रादुर्भाव होत असतो.

5. मोहरच संरक्षण केल्यानंतर आंब्यावर फळमाशी, पिठ्या ढेकूण, तुडतुडे, फुलकिडे यासारख्या अनेक घातक किड्याचा प्रादुर्भाव वाढतो. त्याचप्रकारे पानावर, फळावर काळी बुरशी पाहायला मिळते, ज्यामुळे आंब्याची घट झालेली दिसते. दुर्गंध, काळ्या रंगाचे टिपके व अति पिकलेली फळ यामुळे शेतकऱ्यांच्या उत्पादनास मोठ्या प्रमाणात नुकसान होते.

१५) आंब्यातील फूलगळ व फळगळ थांबविण्यासाठी कोण कोणत्या उपाय योजना कराव्यात ?

- उष्ण वातावरणामुळे झाडामध्ये पाण्याची कमतरता भासते म्हणून फळ धारनेच्या काळात झाडाला वेळोवेळी भरपूर प्रमाणात पाणी द्यावे. त्यामुळे फळगळती थांबते.

- झाडाला पोटॅशियम डोज योग्य दरात द्यावा व नायट्रोजनचे प्रमाण कमी ठेवावे कारण असे न केल्यास फळ गळतीला वेग मिळतो. वनस्पतीची वाढ नियामक PGR (plant growth regulator) चा आवश्यकतेनुसार वापर करावा.
- तुडतुडयाच्या नियंत्रणासाठी इमिडॅक्लोप्रिड १७.८% @१०० मिली किंवा लेम्बडा सायहॅलोथ्रीन ५% इसी @१५० मिली किंवा थायोमेथॉक्झाम २५% डब्ल्यूजी @४० ते ८० ग्रॅम प्रति एकर याप्रमाणे फवारणी करावी.
- लहान आंब्याच्या गळतीसाठी NAA १०-१५ PPM साधारणत १०-१५ ग्रॅम प्रती लिटर फवारणी केली तर फळगळ थांबवता येते. (0:52:34) या विद्रव्य खताचा फवारा जर दिला तर आंब्याची वाढ मोठी होते.

१६) आंब्याच्या सघन व अति घनदाट लागवड पद्धती मधील फरक कोणता ?

- सघन लागवडीमुळे एकरी झाडांची संख्या वाढते. उत्पादनात २.५ ते ४ पट वाढ होते. कलमांचा सांगाडा तयार झाल्यानंतर तिसऱ्या वर्षाच्या सुरवातीला कलमांची चांगली वाढ होऊन भरपूर मोहोर येतो. व्यापारीदृष्ट्या फळांचे चांगले उत्पादन मिळू शकते.

स घन पद्धतीने आंब्याची लागवड ५×५ किंवा ५×६ मीटर अंतराने करण्यात येते. त्यामुळे एकरी चार पट झाडांची संख्या वाढते. झाडांची संख्या वाढल्याने ४ ते ५ वर्षांत एकरी ३ ते ४ टन उत्पादन घेणे शक्य होऊ लागले. आठ वर्षांच्या बागेपासून हेच उत्पादन ६ ते ७ टनांपर्यंत पोचले. आपल्याकडे अतिघन पद्धतीने लागवड शक्य आहे. ती लागवड करताना चौरस पद्धतीने न करता आयताकृती पद्धतीनेच करावी. म्हणजे एकीकडून अति कमी अंतर ठेवावे, तर दुसरीकडून सर्वसाधारण अंतर ठेवावे. दक्षिणोत्तर ओळी झाल्यास दिवसभर कलमांना उन्हाचा चांगला फायदा होतो. अतिघन लागवडीमध्ये झाडाचा घेरनियंत्रित ठेवण्यासाठी शास्त्रीय पद्धतीने छाटणी, तसेच वाढरोधकांचा वापर इ. बाबींचा वापर करावा लागतो.

अतिघन लागवडीचे फायदे-

- ठराविक क्षेत्रातून अधिक उत्पादन. झाडे लहान असल्याने फळांची विरळणी, फवारणी, छाटणी, आंतरमशागत इ. कामे करणे सोपे होते.

- आंबा फळे झेल्याऐवजी हाताने व्यवस्थित काढता येतात.
- फळांची निर्यातयोग्य गुणवत्ता येण्यासाठी सहज उपाय करता येतात.
- दोन ओळीत अंतर असल्याने फवारणी, खते देणे, आंतरमशागत तसेच फळांची अंतर्गत वाहतूक इ. कामे ट्रॅक्टरने सहज करता येतात.

१७) आंब्यापासून कोणकोणते प्रक्रियायुक्त पदार्थ बनवता येतात?

- आंब्यापासून आमरस स्वॅश, आंब्याचे काप, आंब्याच्या फोडी पाकात टिकवणे, आंब्याच्या गरापासून सरबत, आंब्याचा गर, मॅंगो मूस, मॅंगो सालसा, मॅंगो वॉटरमेलन स्मूदी, मॅंगो लस्सी, आंबा सरबत, आंब्याचा जॅम, आंब्याचा शिरा, आंब्याचा केक, आंब्याचे रायतं, आंबा पोळी, आंब्याची कुल्फी, मॅंगो मस्तानी, आंबा श्रीखंड इ. पदार्थ बनवता येतात.

१८) निर्यातक्षम आंब्याच्या उत्पादनाकरिता शेतक-यांनी कोणती काळजी घ्यावी?

- आंब्यावरील प्रमुख किडी व रोगांचे प्राथमिक अवस्थेत नियंत्रण करावे. त्यामुळे फळांचा दर्जा खराब होत नाही व उर्वरित अंश मर्यादेत ठेवता येते.
- फळांचा दर्जा हा वजन, आकार व रंग यावर ठरविला जात असल्याने अशा दर्जाची फळे जास्तीतजास्त उत्पादन करण्यावर लक्ष केंद्रीत करावे.
- विशेषतः फळमाशी व स्टोनव्हीवील या किडीचा प्रादुर्भाव होऊ नये म्हणून काळजी घ्यावी व एकात्मिक किंड व्यवस्थापन पध्दतीचा अवलंब करावा.
- साक्याचा प्रादुर्भाव प्रामुख्याने हापूस आंब्यात होतो त्याकरिता सुक्ष्म अन्नद्रव्य व्यवस्थापन करावे. तसेच आंबे २ टक्के मिठाच्या पाण्याच्या द्रावणांत बुडवल्यास जो आंबा पाण्यावर तरंगतो, असा आंबा बाजुला काढावा.
- युरोपियन देशांना आंबा निर्यात करावयाचा झाल्यास उर्वरित अंश तपासून घेणे आवश्यक आहे. राज्य शासनाच्या पुणे येथील किडनाशक उर्वरित अंश प्रयोगशाळेत तपासणीच्या सुविधा उपलब्ध आहेत.
- आयातदार देशाच्या मागणीनुसार आंब्याची प्रतवारी करणे आवश्यक आहे.

१९) आंबा निर्यातीसाठी काढणीपूर्व व्यवस्थापन कसे करावे ?

- आंबा फळांना आकर्षक रंग येण्यासाठी झाडांच्या आतील भागांची विरळणी करावी. जेणेकरून सुर्यप्रकाश आतील फळांवर पडेल.
- फळांचा आकार वाढविण्यासाठी तसेच त्यांना तजेलदार व आकर्षक रंग येण्यासाठी फळे अंडाकृती झाल्यावर आणि कोय (बाष्ठा) तयार होण्याच्या अवस्थेत असतांना २ टक्के युरीया व १ टक्के पोटॅशची फवारणी करावी. फलधारणा झाल्यावर ज्या ठिकाणी पाण्याची सोय असेल अशा ठिकाणी १५ दिवसांनी ३ ते ४ वेळा पाणी द्यावे. (१५० ते २०० लिटर) परंतु फळे तोडणीच्या एक महिना अगोदर पाणी देणे बंद करावे.
- फळे काढणीपूर्वी किमान तीन आठवडे अगोदर कोणत्याही किटकनाशकाची अथवा बुरशीनाशकाची फवारणी करू नये.
- ज्या ठिकाणी फळे घोसाने येतात त्या ठिकाणी शक्य असल्यास दोन फळांमध्ये सुकलेले आंब्याचे पान ठेवावे तसेच मोहराच्या शेंड्याकडील फळावर घासणारे टोक कापून टाकावे. फळांचा आकार वाढविण्यासाठी शक्यतो प्रत्येक घोसावर एकच फळ ठेवावे.

२०) आंब्याच्या निर्यातीकरिता काढणीपश्चात व्यवस्थापन कसे करावे ?

- काढणीसाठी १४ आणे (८५ टक्के) तयार आंबा निवडावा.
- फळाची काढणी सकाळी ११ वाजेपर्यंत किंवा सायंकाळी ४ वाजल्यानंतर कमी तापमानात करावी.
- काढणीनंतर फळे कमी तापमानात ठेवावीत.
- काढणी देठासहीत (३ ते ५ सें.मी.) करावी.
- काढणीनंतर कमीतकमी वेळा (६ तास) आंब्याची पॅकींगपूर्व हाताळणी प्लॅस्टीक आवेष्टनातून करावी.
- आंब्यामध्ये एकूण विद्राव्य घटक (टी एस एस) ८.१० टक्के असला पाहिजे.
- काढणी आणि वाहतूक करताना फळांची कमीतकमी हाताळणी करावी. त्या करीता प्लॅस्टीक क्रेट्सचा वापर करावा.

- काढलेल्या आंब्याचा ढिगारा न करता आणि आदळआपट न करता ते पेटीत भरावेत. कारण आदळ आपट केल्याने आंब्याच्या आतील भागाला इजा होवून फळ पिकण्याऐवजी सडण्याची प्रक्रिया जास्त होते.
- उन्हात वाहतूक केल्यास हापूस आंब्यामध्ये साक्याचे प्रमाण
- प्री-कुलींगला योग्य प्रकारे आल्यानंतर बॉक्सेसची मांडणी ११० से.मी. x ८० सें.मी. x १३ सें.मी. लाकडी प्लॅटफॉर्मवर करून त्यास आवेष्टित करावे. कोल्ड स्टोअरेजचे तापमान १२.५ अंश से. ग्रे. ठेवावे.
- खालील द्रावणात आंबे पाच मिनिटे बुडवून ठेवावेत. आंबा फळे पिकताना कुजू नयेत म्हणून फळांना कार्बन्डॅझिमची प्रक्रिया करणे आवश्यक आहे. त्यासाठी १० लिटर पाण्यात १० ग्रॅम कार्बन्डॅझिमचे द्रावण घेऊन प्रक्रिया करावी. त्यात बिनडागी, न कुजलेले, १४ आणे तयार झालेले व वजनानुसार प्रतवारी केलेले आंबे ५ मिनिटे बुडवून ठेवावेत नंतर अमेरिकेस आंबा निर्यातीकरिता कृषि पणन मंडळाच्या पॅकहाऊसकडे आंबा उत्पादकांची नोंदणी करणे आवश्यक आहे. अशा नोंदणी केलेल्या आंबा उत्पादकांचा आंबा वि-किरण (इरॅडीकेशन) करण्याकरिता लासलगाव येथे सुविधा निर्माण केलेल्या आहेत. तेथे वि-किरण केल्यानंतरच आंबा फायटोसॅनिटरी प्रमाणपत्र देण्यात येते. सध्या फळे व भाजीपाला या पिकांची निर्यात प्रामुख्याने व्यापा-यांद्वारेच केली जाते. परंतू द्राक्ष, डाळींब, भाजीपाला व आंबा इ.